
مدیران و فرآیند مطالعه

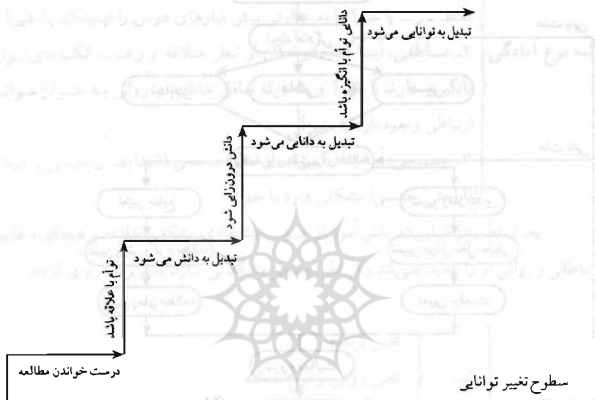
اقبال سبفی زاده - فوق لیسانس مدیریت آموزشی

مقدمه:

امروزه اهمیت علم و دانش و نقش آن در زندگی انسان بر هیچکس پوشیده نیست و انتقال علم به نسل‌های جدید و تولید دانش یکی از اهداف اساسی نظام تعلیم و تربیت هر کشوری است. هر کشوری که از علم بیشتری برخوردار است، از نتایج و ثمرات بیشتری بهره‌مند است. در هر نظام آموزشی اهداف بر اساس ایدئولوژی و مذهب و نگرش‌های سیاسی، نظامی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... معین می‌گردد و به منظور تحقق آن در سازمان‌های یادگیرنده سه سؤال چه چیز، چرا، چگونه، باید مدنظر باشد. مجموع برنامه ریزان و معلمان و یادگیرندگان به نسبتی با موضوع چه چیزی را، چرا خواهند خواند آشنایی دارند؛ ولی بدون تعارف بیشترین تعداد هر دو قشر فوق (تدریس‌کننده و یادگیرنده) از چگونگی موضوع اطلاع کافی ندارند. در نتیجه عدم چگونگی تفهیم و یادگیری منجر به عدم کاربردی بودن آموزش خواهد شد. و معلمان هیچ وقت از خود سؤال نمی‌کنند وقتی که به یادگیرنده چگونگی مطالعه را نیاموزند، پس یادگیرنده چگونه باید بخوند؟ این نقصی است که در فرآیند تعلیم و تربیت به نسل‌های بعدی انتقال یافته و برای همیشه

دو رکن آموزش (معلم و دانش آموز) از چگونه مطالعه کردن غافل خواهند ماند.

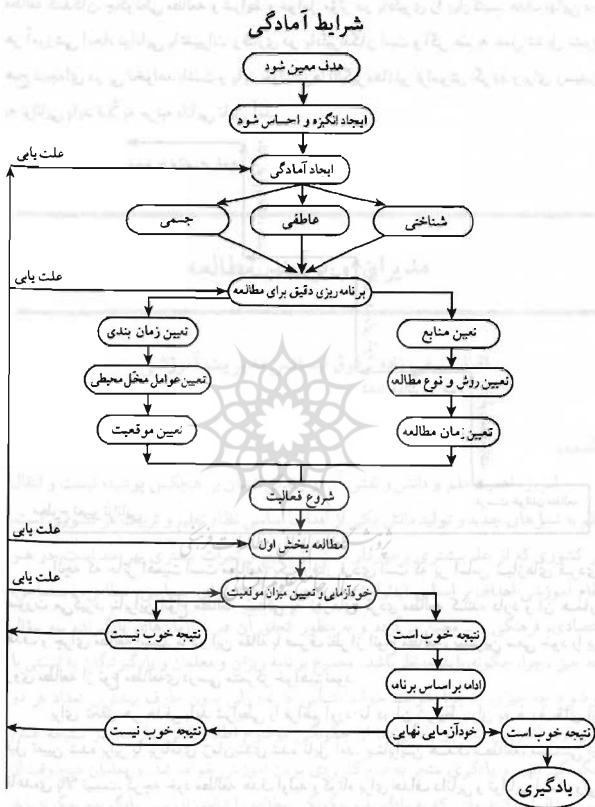
قدم اول در هر یادگیری خواندن (مطالعه) است. ما در این مقاله بر آنیم به اندازه‌ی توان مطالعه کنندگان، چگونگی مطالعه و شرایط و عوامل مؤثر در یادگیری را بیان کنیم. هدف نهایی در هر آموزشی ایجاد توانایی یا تغییرات رفتاری در یادگیرندگان است و اگر علم به عمل تبدیل نشود هیچ نتیجه‌ای در پی نخواهد داشت و باید خواستن‌ها (انگیزه‌ها) نیز فراموش نگردد و برای رسیدن به توانایی باید قبلاً به مرتبه دانایی نایل آمد.

آنچه که حائز اهمیت است مطالعه، یک رفتار فردی است که بر اساس نیازهای فردی صورت می‌گیرد. بنابراین انواع مطالعه بستگی به نیازهای فردی مطالعه کننده دارد و آن همان هدف و چرای مطالعه است. ما در این مقاله با صرف نظر از انواع مطالعه، بیشترین سعی خود را بر روی مطالعه از نوع مطالعه‌ی درسی متمرکز خواهیم نمود.

برای تحقق هر هدفی باید شرایطی را فراهم آورد تا در آن شرایط بتوان به هدف‌های از قبل تعیین شده برابر با برنامه‌ی زمان‌بندی شده نایل آمد. بنابراین هدف مطالعه، مستثنی از قاعده‌ی بالا نیست، گرچه خود مطالعه هدف اولیه و کوتاه برای اهداف دانایی و توانایی است؛ ولی به نوبه‌ی خود باید برای تحقق آن شرایط و ویژگی‌های خاصی فراهم آورد تا بتوان بدان نایل آمد

و این زمینه و بستر همان شرایط آمادگی است که از نمودار زیر تبعیت می‌کند.

نمودار شرایط آمادگی و یادگیری

با توجه به نمودار فوق باید مطالعه کننده هدف از مطالعه را معین نموده و برای شروع مطالعه باید ایجاد انگیزه نماید و بعد از آن از سه نوع آمادگی اطلاع حاصل کند. بدون توجه به هر یک از آمادگی‌های زیر هیچ وقت نمی‌توان به اهداف مطالعه نایل آمد و این، آن چیزی است که امروزه بیشتر همکاران به آن بی توجهند و با تلاش زیاد نتیجه قابل قبولی در سطح درک و فهم و کاربرد از عملکرد خود ندارند.

- سه نوع آمادگی
- ۱- شناختی: آیا یادگیرندگان به پیش سازمان دهنده‌ها (پیش نیاز) تسلط دارند یا خیر؟ یا به عبارتی پیش نیازهای درس را فهمیداند یا خیر؟
 - ۲- عاطفی: آیا یادگیرندگان از نظر علاقه و رغبت، انگیزه‌ای برای یادگیری دارند یا خیر؟ و یا این که عامل عاطفی و روانی به عنوان موانع ارتباطی وجود دارد یا خیر؟
 - ۳- جسمی: آیا یادگیرنده از نظر جسمی (اندام‌های حسی و درد و ناراحتی جسمی) مشکلی دارد یا خیر؟

بعد از اطمینان از این که دانش آموز از دروس پیشنهادی مشکلی نداشته و هیچگونه عامل عاطفی و روانی او را تهدید نمی‌کند و از نظر جسمی مشکلاتی ندارد باید برنامه ریزی گردد:

- برنامه ریزی
الف	} تعیین برنامه
تعیین روش و نوع مطالعه
تعیین زمان مطالعه	} تعیین برنامه ریزی

پس از برنامه ریزی باید مطالعه شروع گردد و بعد از مطالعه‌ی یک بخش، باید اطمینان از حصول هدف (میزان موفقیت) نمود که در صورتی که نتیجه مثبت باشد تا آخرین مرحله (یادگیری) ادامه داده در غیر این صورت باید مراحل مجدداً بررسی و تکرار شود.

مراحل مطالعه

- ۱- تعیین هدف مطالعه: قبل از مطالعه باید هدف مطالعه مشخص شود.
- ۲- کتاب و موضوع مطالعه مشخص باشد.
- ۳- کتاب یا موضوع مورد مطالعه به شرح زیر مورد ارزیابی قرار گیرد
 - ۱-۳ نخست نگاهی به فهرست کتاب بیندازیم.
 - ۲-۳ مقدمه را به دقت مطالعه کنیم.
 - ۳-۳ فصول مورد نیاز را انتخاب نماییم.
 - ۴-۳ یک فصل را مطالعه و نکات کلیدی و هدف‌های رفتاری را مشخص نماییم.
- ۴- مطالعه با توجه به مقدار مورد نیاز انجام گیرد. (اگر نیازمند مطالعه‌ی اجمالی باشیم در این مرحله به صورت گذرا مطالعه نموده و یا اگر قصد تعمق و نکته‌یابی داریم باید به طور مفصل با مدنظر نزار دادن نکات ریز و درشت مطالعه صورت گیرد.)
- ۵- پس از مطالعه‌ی اجمالی، زیر مطالب مهم و هدف‌های رفتاری خط کشیده یا حاشیه نویسی شود.
- ۶- در پایان هر فصل با شکل یا نمودار خلاصه‌ی هر فصل یادداشت گردد.
- ۷- مرور مجدد مطالبی که یادداشت شده است.
- ۸- به منابع و نوشته‌هایی که به فهم درس مورد مطالعه کمک می‌کند مراجعه، و نکات تکمیلی یادداشت شود.
- ۹- نتایج حاصله از مطالعه در مصداق‌های موجود تعمیم داده شود.

اصول مطالعه

- برای هر امری اصولی وجود دارد و امر مطالعه نیز دارای اصولی به قرار زیر است:
- ۱- استمرار در مطالعه: مطالعه به طور مستمر بدون وقفه در ساعات برنامه‌ریزی نده انجام گیرد چرا که عدم قطع فرآیند مطالعه، آثار پایداری دارد.
 - ۲- انضباط در مطالعه: اصل انضباط در هر کاری سبب ایجاد نظم در فعالیت‌های فردی و اجتماعی است و آن یک قانون کلی حاکم بر زندگی و طبیعت است و مطالعه برای رسیدن به دانایی و توانایی بخشی از روند زندگی بوده و تابع اصل نظم است.

۳- تنوع در مطالعه: ثبات موضوع مطالعه برای مدت زیادی سبب کاهش فعالیت مغزی است. برای ایجاد تنوع چندین موضوع را باید مورد مطالعه قرار داد. این بدان منظور نیست که در یک ساعت برنامه‌ریزی چندین نوع کتاب خوانده شود.

۴- تنظیم برنامه‌ی مطالعه: در تنظیم برنامه باید به اهداف و احساس نیاز مطالعه کننده، توجه کرد. در تنظیم برنامه عوامل مزاحم (شناختی - عاطفی - جسمی) را شناخت و حذف کرد در نهایت برنامه مطالعه باید:

۴-۱ برنامه باید انعطاف داشته باشد (مطالعه کننده احساس اجبار ننماید)

۴-۲ برای مطالعه هر درس وقت کافی منظور شود.

۴-۳ در تنظیم برنامه باید روحیه‌ی شخصی مطالعه کننده مدنظر باشد.

۴-۴ در طول برنامه به منظور ایجاد فرصت طبقه‌بندی و سازماندهی مطالب قبلی و ایجاد آمادگی ذهنی برای مطالب بعدی، باید زمان معینی استراحت در نظر گرفت.

۴-۵ مطالعه هر درس نزدیک به ساعت آموزش همان درس باشد.

۴-۶ برای جلوگیری از تداخل قبل و بعد بین دو موضوع مشابه، درس دیگری مطالعه

شود.

۵- شناخت، کنترل، یا حذف عوامل مخرب حواس

۵-۱ از عوامل کاهش انگیزه‌ی مطالعه، باید دوری کرد.

۵-۲ برای مطالعه هدف متعالی ترسیم شود.

۵-۳ عوامل مخمل یا مزاحم (شناختی - عاطفی - جسمی) حذف گردد.

۵-۴ عدم مطابقت سطح یادگیری با پیش‌سازمان دهنده‌ها

۵-۵ وجود نگرش منفی به امر تحصیلی

۵-۶ وجود هیجان (مثبت یا منفی)

۶- زمان مطالعه: مطالعه باید زمانی صورت گیرد که هدف یادگیری را تحقق بخشد و تابع

موارد زیر باشد:

۶-۱ از ایجاد فاصله‌ی زیاد بین مطالعه خودداری گردد.

۶-۲ مطالعه به دلیل خستگی اندام‌های حسی در آخر شب صورت نگیرد.

۶-۳ مقدار زمان مطالعه ۱/۵ الی ۲ ساعت بوده و سپس با استراحت کوتاه مطالعه‌ی

دوم صورت گیرد.

۴-۶ زمان مطالعه نباید همزمان با خستگی حاکم بر بدن باشد.

۵-۶ در طول سال مطالعه‌ی روزانه مفید بوده و در شب امتحان ایجاد اضطراب می‌کند و اضطراب سبب کاهش قدرت حافظه است.

۶-۶ در صورت محدود بودن زمان نباید با سرعت بیشتری مطالعه نمود.

۷-۶ زمان مطالعه باید دور از تشویش و نگرانی باشد.

عوامل مؤثر در یادگیری

۱- احساس نیاز و علاقه و اشتیاق

۲- داشتن دانش و اطلاعات قبلی از دروس پیش‌نیاز و درک آن (زمینه قبلی)

۳- فهمیدن اهداف درس و نقش و تأثیر آن در زندگی روزمره

۴- تمرین و تکرار و ممارست، تعمیم دادن مفاهیم به مصداق

۵- داشتن یک چهارچوب کلی و تقسیم آن به مواد آموزشی

۶- رعایت زمان و مکان یادگیری که غاری از هر گونه عوامل مغل باشد

۷- توزیع یادگیری در یک مدت زمان معین یا داشتن برنامه مطالعه

۸- صحیح خوانی، درک مفهوم و به کار بستن، تجزیه و تحلیل، ترکیب و ارزشیابی

۹- تقویت حافظه به ویژه، حافظه‌ی دراز مدت و سازمان بندی آموختنی قبلی

۱۰- ارائه پاسخ به محرکهای درونی و بیرونی به طور متناسب

۱۱- استفاده از تقویت کننده‌ها

پرتال جامع علوم انسانی

حواس و یادگیری

ارتباط انسان با محیط بیرونی به وسیله‌ی حواس بوده و پیام به وسیله‌ی محرک‌های محیطی مانند (نور، صدا، حرارت و ...) به مخزن حسی (حافظه‌ی حسی) می‌رسد و قدرت ماندگاری پیام در حافظه‌ی حسی یک تا سه ثانیه است. در صورتی که دریافت اطلاعات ارادی و هدفدار باشد و اطلاعات دریافتی اگر توأم با دقت و ادراک بوده و دارای انگیزه و هدف باشد وارد حافظه کوتاه می‌گردد. در این حافظه علاوه بر اطلاعات دیداری و شنیداری رمزهای دیگر دیداری

و شنیداری و معنایی نیز وجود دارد؛ یعنی رمز معنای متکی بر معنی محرک (تدعی آن محرک و محرک‌های دیگر) است. حال به دلیل هدف‌دار بودن، اطلاعات وارد بر این حافظه به مدت حداکثر ۱۰ ثانیه قدرت ماندگاری دارد. اگر بخواهیم اطلاعات و داده‌های دریافتی وارد حافظه‌ی بلند مدت گردد بایستی اطلاعات را طبقه بندی و رمز گردانی و مرور نموده و با محرک‌های قوی همراه سازیم. تا این مرحله یادگیری آن چنانی صورت نگرفته است. چون هدف نهایی از آموختن، یادگیری به منظور تغییر رفتار در یادگیرندگان است. در نتیجه تا رسیدن به مرحله یادگیری کامل موارد ذیل باید انجام گیرد:

۱- بازیابی: تغییر اطلاعات موجود در حافظه‌ی بلند مدت مجدداً مورد بازیابی گردد و بر اساس تفاوت‌ها و تشابه‌ها طبقه‌بندی گردد.

۲- سنجش عملکرد: برای اطمینان از مطالبی که در حافظه‌ی کوتاه مدت به صورت طبقه‌بندی شده وجود دارد با ایجاد شرایط لازم سنجش به عمل آید.

۳- واکنش: نسبت به آنچه که در سنجش بروز داده می‌شود بازخورد لازم ادامه نماید.

۴- تمیز: اگر اطلاعات موجود در حافظه‌ی بلند مدت به صورت کامل وجود داشته باشد تقویت گردد و اگر موارد نقصی در آموزش وجود داشته باشد به شکل مقتضی برطرف شود.

۵- عمل: پس از این که اطلاعات تمیز داده شد و رفع نقص گردید در محیط بیرونی یا جامعه به طور کلی در موقعیت‌های جدید به کارگیری گردد که این به کارگیری سنجر به یادگیری خواهد شد. نمودار یادگیری به شرح زیر خواهد بود.

